

КОМЕНТАРІ

Наталія Рева

НОВЕ ЖИТТЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ДІАЛОГУ

Завдяки досягненням науково-технічного прогресу ми є свідками нового статусу філософського діалогу. Популярність подкастів, YouTube каналів і навіть філософських ток-шоу яскраво це підтверджує. Жага відповідей на всеосяжні питання робить багатьох людей зацікавленими споживачами такої інформації, хоча більшість їх часто залишається поза безпосереднім діалогом.

Але особливість філософського діалогу полягає в тому, що він, на відміну від інших видів діалогу, виконує не тільки просвітницьку, а й пізнавальну функцію – досягнення спільного розуміння, пошук істини. Тому філософський діалог часто є не лише літературною формою, а й діалогічною дослідницькою практикою. Ужиток діалогу як засобу філософського мислення передбачає науковий погляд на природу філософії, на її теорії та методи. До прикладу, діалогічну філософію Сократа можна описати як методологію розглядання аргументу з наголосом на рівності й відмінності та на відкритості щодо можливих результатів [Peters, Besley 2021: 671], що виключає доктрину привілейованого доступу до філософської істини чи розуміння [Van Der Leeuw 2004: 21].

Британський філософ Джек Саймс уже вісім років займається популяризацією філософії у своєму проєкті *The Panpsycast Philosophy Podcast* [Symes 2016]. На даний момент подкаст налічує 128 записаних епізодів-інтерв'ю з відомими філософами, релігієзнавцями й науковцями, серед яких: Девід Чалмерс, Патриція Черчленд, Річард Докінз, Деніел Денет, Філіп Гоф, Юджин Нагасава, Марта Нусбаум, Стівен Пінкер та ін. Але найпоказовішим, на мою думку, є те, що академічне середовище (як-от Техаський університет у місті Остін та університет Ліверпуля) починає включати такі нестандартні філософські практики як допоміжний навчальний матеріал того ж рівня, що й наукові статті! Ми бачимо, що ці практики не є новими за своєю суттю, це лише цифрова реалізація вже звіданих шляхів. Як і античний діалог, вони продовжують служити дидактичній меті. Та все ж усність набуває нової актуальності, вибираючись за межі університетських лекцій та інтелектуальних розмов у вузькому колі фахівців філософів.

Студентське товариство усної історії філософії (далі СТУІФ), засноване в Києві 2017 року, у своїй діяльності теж вдається до філософського діалогу, як і подкаст Дж. Саймса. В обох випадках метод інтерв'ю є головним способом отримання інфо-

рмації, а технічна методологія стенографування розмов (для складання науково-популярних збірок у випадку подкасту і для публікації в академічному журналі у випадку СТУІФ) доволі подібна й передбачає багаторівневе редагування. В інтерв'ю для *Sententiae* Дж. Саймс детально описує весь процес роботи над інтерв'ю (р. 108-110). Цей процес передбачає: (1) попереднє дослідження текстів та ідей філософа-інтерв'юєнта, (2) формування списку питань, адекватного цілям інтерв'ю, (3) запис інтерв'ю в студії, (4) редагування аудіо для подкасту, (5) відбір релевантних подкастів для формування тематичних збірок, (6) стенографування розмови та (7) чотири етапи редагування, а саме: (7.1) попередня стенограма, (7.2) внесення правок філософом, з яким проводилося інтерв'ю, (7.3) коректура редактора, (7.4) фінальна вичитка.

Власне, окрім пункту збереження і редагування аудіоверсії інтерв'ю (та наявності студії), методологічно розвідки УІФ проходять ті самі етапи. Але для СТУІФ важливою є доцільність звертання до інтерв'ю як методу. Запит на діалог як метод отримання нового знання постає під час уже розпочатого дослідження, якщо відчувається брак необхідних даних. Саме потреба закрити лакуни і є слушною причиною застосування цього методу. Ця причина зумовлює вибір співрозмовників і тем у рамках УІФ-досліджень. У випадку ж *The Panpsycast* Дж. Саймс зі своєю командою обирають кандидатів для ефірів за абсолютно іншими критеріями. Для них важлива (1) зацікавленість аудиторії (тому проводяться опитування на сайті подкасту), (2) значущість і внесок філософа (це має бути відома людина у своїй сфері, певне Ім'я), (3) доцільність для британської освітньої програми (р. 108). Саме тому команда подкасту, готуючись до нового ефіру, вивчає діяльність і творчість філософа загалом. Натомість СТУІФ вивчає їх під кутом зору дуже чітко сформульованих дослідницьких завдань. Таким чином, у роботі СТУІФ домінує прагматично-дослідницька мета, а в *The Panpsycast* – прагматично-просвітницька.

Як було зазначено вище, особливість філософського діалогу полягає в його подвійній функції. І якщо головною функцією *The Panpsycast* є просвітницька¹, то УІФ переважно фокусується на дослідницькій, пропонуючи розглядати філософський діалог як новий метод академічної роботи. Хоча першопочатково СТУІФ також мало й педагогічну мету (створення для студентів нового типу дослідницької та комунікативної практики, яка не повною мірою отримується в університетах).

Для засновника *The Panpsycast* особистий контакт, встановлений під час запису інтерв'ю, є моментом налагодження комунікації на майбутнє (р. 111). Натомість учасникам СТУІФ-розвідок діалог потрібен для створення спеціальних умов продуктивного співрефлексування та евристичного поштовху тут і зараз. Усність для УІФ постає як етап історико-філософського дослідження [Рева 2024: 31], даючи можливість заповнити прогалини в українській філософській царині. Як наголошує Олег Хома, головне – історико-філософська предметність і рефлексійність УІФ-діалогу [Хома 2023: 79]. Саме тому для британського філософа якісне інтерв'ю є самоціллю, а для СТУІФ воно – лише проміжний (хоч і вельми важливий) крок історико-філософського дослідження.

Цікавим і корисним для СТУІФ я вважаю досвід Дж. Саймса з видання книг на основі проведених інтерв'ю. Як і у випадку публікації текстів інтерв'ю, організова-

¹ Як наголошує Дж. Саймс в інтерв'ю вище, цей подкаст був запущений саме для підтримки британських студентів і вчителів, щоби поєднати якісне викладання та максимальну доступність матеріалу (р. 106).

них СТУІФ, матеріали цих книг не є дослівними стенограмами ефірів подкасту. Ідеться про доопрацьовані тексти з залученням, якщо потрібно, нових есе. На думку британського філософа, від інших, створених без проміжного рівня усного спілкування, ці книги відрізняє можливість виявлення балансу між неформальною мовою спілкування в подкасті та живою мовою і сухим академічним викладом філософських ідей живого класика в наукових працях для продукування такого тексту, що буде цікавий не лише людям із його кола, а й будь-кому, хто захоче ознайомитися з питанням (р. 111-112).

Звичайно, першочергова мета СТУІФ – не просвітнення широкого кола слухачів, як у випадку *The Panpsycast*. Але члени СТУІФ незмінно прагнуть передовсім постачати нові тексти, вироблені дослідниками в діалоговій рефлексивній взаємодії, а не одноосібно [Хома 2023: 79]. Тож ця практика формування книг на основі інтерв'ю (чи принаймні істотна її частина) може бути абсолютно спокійно запозичена для майбутніх проєктів СТУІФ. Наприклад, на мою думку, цікавими й корисними були б видання, що об'єднували б роздуми про українську філософію в радянські часи чи українську філософську думку початку ХХІ століття.

З'ясовуючи в інтерв'ю деталі роботи британського колеги, ми переконалися, що хоча методологічно інтерв'ю, записані для ефірів подкасту, і ті, що проводяться СТУІФ, можуть у чомусь збігатися (подібними в них є сама наявність етапів підготовки, інтерв'ювання та редагування отриманих матеріалів), однак функції та суть цих філософських діалогів відмінні.

СТУІФ спрямоване передовсім на якісні наукові дослідження, що розширюють знання про історико-філософські процеси в Україні. Як було виявлено в моєму інтерв'ю з екс-головою СТУІФ Аміною Кхелуфі, сенс УІФ як дослідницької методології – у формуванні текстів, значущих для конкретного дослідження, а не просто в розмовах із авторитетними філософами на цікаві для публіки теми [Рева, Кхелуфі 2024: 49]. Продуктами УІФ мають бути оригінальні історико-філософські тексти (як фактологічної, так і теоретичної спрямованості), а не популяризація раніше відкритого матеріалу через яскраві приклади чи повторення простішими словами. І це, мабуть, одна з найголовніших відмінностей застосування філософського діалогу в дослідженнях СТУІФ і в епізодах *The Panpsycast Philosophy Podcast* (та у відповідних публікаціях, створених на основі цих практик).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Рева, Н. (2024). Усність як елемент історико-філософського дослідження. *Sententiae*, 43(1), 29-43. <https://doi.org/10.31649/sent43.01.029>
- Рева, Н., & Кхелуфі, А. (2024). Усна історія філософії: метод, методологія, (майбутня) дисципліна? *Sententiae*, 43(1), 44-50. <https://doi.org/10.31649/sent43.01.044>
- Хома, О. (2023). Концептуалізація усної історії філософії: проблема інтерв'ю. *Sententiae*, 42(1), 69-82. <https://doi.org/10.31649/sent42.01.069>
- Peters, M. A., & Besley, T. (2021). Models of dialogue. *Educational Philosophy and Theory*, 53(7), 669-676. <https://doi.org/10.1080/00131857.2019.1684801>
- Symes, J. (Host). (2016-present). *The Panpsycast*. [Audio podcast]. <https://thepanpsycast.com>
- Van Der Leeuw, K. L. (2004). Philosophical Dialogue and the Search for Truth. *Thinking: The Journal of Philosophy for Children*, 17(3), 17-23. <https://doi.org/10.5840/thinking20041734>

Одержано 13.04.2024

REFERENCES

- Khoma, O. (2023). Conceptualizing the Oral History of Philosophy: The Interview Problem. [In Ukrainian]. *Sententiae*, 42(1), 69-82. <https://doi.org/10.31649/sent42.01.069>
- Peters, M. A., & Besley, T. (2021). Models of dialogue. *Educational Philosophy and Theory*, 53(7), 669-676. <https://doi.org/10.1080/00131857.2019.1684801>
- Reva, N. (2024). Orality as an Element of Historical-Philosophical Research. [In Ukrainian]. *Sententiae*, 43(1), 29-43. <https://doi.org/10.31649/sent43.01.029>
- Reva, N., Kkhelufi, A. (2024). Oral History of Philosophy: Method, Methodology, (Future) Discipline? [In Ukrainian]. *Sententiae*, 43(1), <https://doi.org/10.31649/sent43.01.044>
- Symes, J. (Host). (2016-present). *The Panpsycast*. [Audio podcast]. <https://thepanpsycast.com>
- Van Der Leeuw, K. L. (2004). Philosophical Dialogue and the Search for Truth. *Thinking: The Journal of Philosophy for Children*, 17(3), 17-23. <https://doi.org/10.5840/thinking20041734>

Received 13.04.2024

Nataliia Reva

New life of philosophical dialogue

The comment emphasises the importance of adapting the philosophical dialogue to the new technological context. The author compares the use of dialogue in the research of the Kyiv Student Society of Oral History of Philosophy (STUIF) and the practice of *The Panpsycast Philosophy Podcast*, created by Jack Symes. It was found that the differences between their applications are (1) the purpose of the dialogues (purely enlightening in the case of *The Panpsycast* and exploratory and enlightening in the case of STUIF) and (2) the status of the dialogues (dialogue as a self-sufficient product in the case of *The Panpsycast* and dialogue as one of the various stages of specific historico-philosophical research in the case of STUIF).

Наталія Рева

Нове життя філософського діалогу

У Коментарі наголошено на важливості пристосування філософського діалогу до нового технологічного контексту. Авторка порівнює застосування діалогу в дослідженнях київського товариства усної історії філософії (СТУІФ) і в практиці *The Panpsycast Philosophy Podcast*, створеного Джеком Саймсом. З'ясовано, що відмінності між цими застосуваннями полягають у (1) призначенні діалогів (суто просвітницьке у випадку *The Panpsycast* і ілюстративне та просвітницьке у випадку СТУІФ) і (2) статусі діалогів (діалог як самодостатній продукт у випадку *The Panpsycast* і діалог як один з різноманітних етапів конкретного історико-філософського дослідження у випадку СТУІФ).

Nataliia Reva, PhD, Visiting research fellow University of Vienna (Austria).

Наталія Рева, доктор філософії, запрошений дослідник в університеті Відня (Австрія).

e-mail: natalie.reva@gmail.com
